

ДЖЕРОУМ ГЛЕН
ТИОДОР ГОРДЪН
ЕЛИЗАБЕТ ФЛОРЕСКУ

ЧОВЕШКОТО БЪДЕЩЕ

ХОРИЗОНТИ НА РАЗВИТИЕ

Превод от английски
Ина Димитрова
Диана Велкова
Росен Люцканов

The Millennium Project

Докладът *Човешкото бъдеще 2013–2014* е посветен на Тиодор Гордън, съоснователят на проект „Милениум“, който великодушно загърби плановете си за напускане на „Фючърс Груп“ през 1992 г., за да съдейства за развитието на прогностичните изследвания с глобален мащаб. Той е ръководител на изграждането на третата степен на ракетата „Аполо“, консултант към корпорация РАНД в онези ранни години, когато се създаде методът „Делфи“ и Анализът на кръстосано въздействие, след което участва в основаването на Института за бъдещето и покъсно създаде „Фючърс Груп“. Той допринесе повече за развитието на методите за прогностични изследвания, отколкото всеки друг футуролог в историята.

Джероум Глен, изпълнителен директор
на проект „Милениум“

Елизабет Флореску, директор на изследователския отдел
на проект „Милениум“

Тиодор Гордън,
старши сътрудник, проект „Милениум“

Съдържание

Предговор към българското издание	7
<i>д-р Мариана Тодорова</i>	
Благодарности	11
Предговор	13
Аналитичен обзор	17
1. Глобални предизвикателства	39
2. Скритият глад: пазарът на нездравословни храни в развиващите се страни	263
3. Уязвима природна инфраструктура на градските крайбрежни зони	281
4. Тероризъм от типа отделно лице, причиняващо масово поражение (SIMAD) и вълк-единак (перспективи и потенциални стратегии за справяне със заплахата)	295
5. Глобална интелигентна система на бъдещето и някои заключения	307
Приложения	319
Акроними и абривиатури	341

Предговор към българското издание

Уважаеми читателю,
книгата „Човешкото бъдеще: хоризонти на развитие“ е част от поредица футурологични доклади, които се изготвят от организацията „Millennium Project“ от 1996 г. насам. Те поставят моментна диагноза (винаги са отнесени към настоящето с поглед към бъдещето) на състоянието на човечеството чрез описанието на най-застрашаващите го рискове, но и на най-добрите възможности пред него. Паралелно с това открояващото ги достойнство е, че предлагат решения за преодоляването на опасностите и пътна карта за реализирането на перспективите. Днес доминираща тенденция в научната литература е ограниченият в констатиращата му част характер на анализа, лишен от визия и възможни решения. Това по същността си е невидимият крепител на нежеланото статукво в много области.

Съществуват два подхода към бъдещето. Единият е описателният, който обективно и безпристрастно очертава възможните и вероятни трендове и тенденции. Другият е нормативният – различните ценности и цели сътворяват и различни очаквания за бъдещето. Това е най-видимо чрез отделните идеологии – либерализъм, неолиберализъм, консерватизъм, марксизъм, социализъм, както и политическите доктрини, програми, стратегии. Сблъсъците на тези идеологии са и сблъсъци на алтернативни визии за бъдещето: какво да се прави, кое е допустимо и кое не, кое е опасно и кое не.

„Човешкото бъдеще: хоризонти на развитие“ брилянтно съчетава и двата подхода, като ни дава шанс да оформим бъдещето според нашите ценности и цели, познавайки обаче

обективните му измерения. Отстояваните в книгата ценности са общочовешки, макар някои от тях да са поместени в регионален контекст. За пръв път в България след променената обществена ситуация през 1989 г. се публикува книга с подобен научен профил, ако изключим някои издания в художествено-популярен жанр. Преди това през 70-те и 80-те години подобна литература е издавана и писана в стилистиката на планирането.

Футурологията (*futurology*), известна и като изследвания на бъдещето (*future studies*), е поле, научна дисциплина, изучаваща бъдещето. Тя анализира източниците, моделите и причините за стабилността (която за нея е аналогия на предвидимостта) и промяната (очаквана и неочаквана от човечеството). Целта на футурологията е да развива и усъвършенства средствата за прогнозиране и идентифициране на множеството алтернативните ходове на бъдещето. Тя борави с научно обосновани твърдения за очакваните възможни, вероятни, желани и нежелани вариации и трансформации на настоящето в бъдеще, социално или природно. Дефинира се като понятие през 1943 г. от немския социолог Осип Флетхайм и обозначава нов дял от познанието, който включва различен ракурс към теорията за вероятностите, отправена към бъдещето.

На българската публика са известни предимно „художествените образи“ на бъдещето, чрез автори, които са емблематични за научната фантастика като Жул Верн, Хърбърт Уелс, Джордж Оруел, Станислав Лем, Артър Кларк, Айзък Азимов, но не и истинската футурологична литература.

Бертран дьо Жувенел пръв откроява възможността да се влияе върху бъдещето. В работата си „*L'Art de la conjecture*“ (1967) той противопоставя понятията „*facta*“ и „*futura*“, като първото изразява знание за миналото, а второто е образ без съответствие с някаква историческа реалност. Концепцията за бъдещето като територия за (въз)действие е обрат в работата на политици, визионери и стратегии. За Жувенел бъдещето не е фантазия, а възможност, проект, чрез който имаме властта да валидизираме дадена концепция.

От въвеждането на понятието „футурология“ терминологията, обслужваща полето на бъдещето търпи непрестанна концептуална промяна. В хода на своето развитие част от нея стават различни понятия: „futurible“, „conjecture“, „prospective“, „futuring“, „форсайт“, „стратегическо планиране“, „визионерски мениджмънт“. Производството на толкова понятия във времето е отговор на нарастващата необходимост да се намери адекватен инструмент, който да обясни несигурността, нестабилността и промяната във все по-глобализиращия се свят. Природните сили, социалната и политическа динамика, научните открития и технологични иновации в огромна степен определят бъдещето. Човешкият капацитет се е развил до толкова, че нашите избори все повече могат да повлияят бъдещето. Човечеството не може да контролира бъдещето, но може да променя хода на някои събития. Подобно влияние осмисля усилието да се търси баланс между това, което искаме и това, което е възможно.

Целта на докладите, част от които е „Човешкото бъдеще: хоризонти на развитие“, е систематично да изследва, създава и да изпробва както вероятното, така и желаното бъдеще, за да се подобри процеса на вземане на решения от политически, обществени лидери, учени, бизнесмени и др. Чрез погледа върху глобалната промяна, върху глобалния стратегически пейзаж авторите на книгата проследяват 15 предизвикателствата, които са транснационални по природа, изискват интердисциплинарен подход към тях и отвъд институционално вземане на решения. Анализът и прогнозите за тези предизвикателства способстват създаването на „индекс за състоянието на бъдещето“, който отбелязва в коя област човечеството печели напредък, къде губи и къде бележи малко прогрес.

Защо книгата е важна за България?

Описанието на климатичните промени по света дава отговор на множество въпроси. Заради тях се очакват големи миграционни потоци с хоризонт до 2030–2050 г. Готова ли е страната ни да се справи с нов наплив на „климатични бежанци“, тъй като попада в коридора по преместване? На фона на прогнозата пък, че до 2030 г. половината свят ще бъде без

прясна вода, в България се губи над 50% от питейната вода поради остарял и недобре функциониращ водопровод.

Глобално свободата като демократична ценност бележи тенденция към отстъпление. Същото се отнася и за свободата на пресата. Очаква се тази тенденция да нараства и в бъдеще за сметка на т.нар. модерен авторитаризъм. Като основни заплахи за демокрацията в книгата се посочват организираната престъпност, корупцията, концентрацията на медийна собственост, корпоративните монополи, увеличеното лобирание и усещането за безнаказаност. Ясно можем да си дадем сметка къде ще бъде България съобразно тази скала.

В по-абстрактен план можем да градим прогнози какво би било социалното поведение на хората при появата и масовата употреба на нови технологии. Днес мобилните телефони са наши вездесъщи електронни придружители. Те комбинират всичко – телефон, компютър, будилник, органайзер, мюзик плеър; има над 1 млн. телефонни приложения. И това води до отчуждение в междуличностното общуване и в заместването му с други форми.

В социалната сфера като най-големи проблеми се сочат неравенството в доходите и младежката безработица. Очевидно е, че младежката безработица не е само структурен проблем, както се счита тук, а и глобален, което може да ни даде нови подходи при решаването му. Освен множество рефлексии, които поражда, книгата „Човешкото бъдеще: хоризонти на развитие“ дава отговори и създава нагласи за бъдещето. А чрез визията за бъдещето могат да се генерират дългосрочни политики, стратегии и планове за желаното бъдеще.

д-р Мариана Тодорова

Благодарности

Дейността на председателите и подпредседателите на 50 регионални звена на проекта „Милениум“, както и на техните членове, които съдействаха при селектирането на участници, превода на въпросници и проучвания, организирането на проекти, обобщаването на текстове и провеждането на интервюта, е от ключово значение за успеха на изследването и целия обем от работа в рамките на проект „Милениум“. Техният неповторим принос за настоящия и предходните годишни доклади „Човешкото бъдеще“ се оценява изключително високо.

Джероум Глен, Тиодор Гордън и Елизабет Флореску разработиха заедно доклада, получавайки изследователска и административна помощ от Кели Глен, Каутар Накаима, Хаято Кобаяши и Джон Янг. Специални благодарности на Тиодор Гордън за ръководството му при прилагането на изследователската методология за Глава 2 и 3, както и за водещата му роля при подготовката на Глава 4; на Джероум Глен за аналитичния обзор и водещата му роля при набирането на данните за петнадесетте глобални предизвикателства от Глава 1, както и за подбора на информация за Глави 2, 3, 4 и водещата му роля при подготовката на Глава 5; на Елизабет Флореску за принос към съдържанието на доклада и за водещата ѝ изследователска роля.

Основен принос за работата върху петнадесетте глобални предизвикателства от Глава 1 имат Елизабет Флореску, Джероум Глен, Хаято Кобаяши, Том Мърфи и Джон Янг. Допълнителен принос имат: Роза Алегриа, Жана Андерсън, Амара Анджелика, Емира Бечич, Денис Бушнел, Хосе Кордейро, Франко Кортесе, Джон Денийн, Ерик Дрекслър, Грег Фолкърс, Адик Гупта, Робърт Джарет, Антъни Джъдж, Наги Хана, Рони Льовенщайн, Марк Луписела, Джеръми Манкусо, Милан Марич, Ибрахим Мамазадех, Концепсион Олавариета, Рене

Перуле, Кристина Пуентес-Маркидес, Прети Путанветил, Хилда Давила Санчес, Марко Сантини, Скот Шафър, Джаир Шаран, Скот Склар, Александер Сукаренко, Гирио Йърц, Том Валович, Пол Уърбос, Питър Им.

Специални благодарности на Уесли Бойър, изпълнителен директор на проект „Милениум“, за създаването на GFIS (Global Futures Intelligence System, Глобална система за интелигентно бъдеще – ГСИБ) на адрес themp.org, която бе от голяма помощ при подготовката на този доклад, и на Питър Им, президент на „Си Ай Ем Енджиниъринг“, за осигуряването на хостинг на основната интернет страница на проекта (Millennium-Project.org) и на вътрешните списъци с електронни адреси. От този момент насетне обновяването на „Човешкото бъдеще“ ще се провежда постоянно на ГСИБ и вече няма да се случва само веднъж в годината.

Стажантите към проекта, които осъществиха проучвания за настоящия доклад, и служителите към Системата за глобално бъдеще, която го обновява, са Кати Бивърлин, Разван Катринеску, Кевин Чен, Кайли Донлън, Мериъм Енаял, Джейсън Ганц, Робърт Гиргис, Мади Грийн-Армитидж, Сюджин Ким, Моника Опондо, Хена Парк, Адам Уеб, Мериголд Ууд, Хонгру Ксю, Вики Йанг, Елена Йепис, Союн Йеон, Ян Застроу, Омаир Зиа.

Редакторската работа е на Линда Старк, а коректорската на Джон Янг, който осигури помощ и при прегледа на съдържанието. Художественото оформление е на Кели Глен като помощ оказаха Елизабет Флореску и Каутар Накаима. Специални благодарности за Елена Йепис за подготвените от нея инфографики за петнадесетте глобални предизвикателства.

Оформлението на корицата [на английското издание] е на Магънс Олсън със съдействието на Каутар Накаима.

...И специални благодарности за даренията на читатели като теб, който помагат нашата работа да продължава.

Предговор

Човешкото бъдеще 2013–2014 е най-забележителният по своята изчерпателност подбор и обединение на данни, на информация и на експертно знание по отношение на бъдещето, който проектът „Милениум“ е изготвял до този момент. Това е седемнадесетият доклад от този тип и при работата по него имаме възможността да се възползваме от обратната връзка, осъществявана година след година, и от възможността за включване на нови идеи и данни. Наред с това тази година Глобалната система за интелигентно бъдеще (ГСИБ), представена в пета глава, бе използвана за осъществяване на по-систематично обновяване, черпещо информация от по-широк кръг източници, рецензенти и системи за обратна връзка. Въпреки че този доклад представя в резюмиран вид най-новите изследвания, осъществени от проекта „Милениум“, ГСИБ съдържа подробно описание на контекста им и данни от тях, както и всички изследвания на проекта от момента на създаването му през 1996 г. ГСИБ също така съдържа най-големия асемблиран някога в един-единствен източник набор от международно одобрени методи за проучване на бъдещето. Читателите на този доклад могат да се абонират онлайн, за да получават най-новата информация и да участват в подобряването на изследването на бъдещето.

Задачата на прогностичните изследвания е систематично да бъдат проучвани, създавани и проверявани едновременно възможни и желани състояния на бъдещето с цел подобряване на решенията, които взимаме. Тъкмо както морякът на върха на мачтата на старите кораби е показвал скалите и безопасните пътища на капитана, за да може корабът успешно да се движи през непознати води, така футуролозите със своите системи за прогнозиране могат да посочват проблеми и възможности на лидерите в глобален мащаб. Тъй като процесите на взимане на

решение във все по-голяма степен са засегнати от глобализацията, глобалните прогностични изследвания ще бъдат полезни за решенията на лица, групи и институции. Качеството на демокрациите, възникващи по света, се подобрява при наличието на една по-добре информирана публика; осъзнаването на проблемите и възможностите, описани в този доклад, може да съдейства за подобряване на демократичното взимане на решения.

Този доклад е предназначен за интелектуални лидери, лица, отговорни за взимането на решения, и всеки, който е загрижен за света и неговото бъдеще. Читателите ще научат как техните интереси съответстват на глобалната ситуация и как тя може да им въздейства. Докладът и ГСИБ осигуряват един допълнителен поглед към глобалната промяна. Те са информационни източници, от които хората могат да се възползват в зависимост от специфичните си нужди. Те предлагат общ поглед към глобалния стратегически пейзаж. Представителите на бизнеса могат да използват изследването при своето стратегическо планиране. Университетските професори, футуролозите и консултантите биха могли да включват наличната информация при преподаването и научните си изследвания.

Предизвикателствата на нашата епоха във все по-голяма степен са транснационални по своята природа и изискват трансдисциплинарни подходи за разбирането им и трансинституционални стратегии за справяне с тях. Проектът „Милениум“ откликва на тези нови предизвикателства като глобален тинк танк, в който участват футуролози, учени от хуманитарните и природните науки, бизнес анализатори и лица, отговорни за взимането на решения, работещи за международни организации, правителства, корпорации, неправителствени организации и университети. Той е класиран сред първите 10 тинк-танка в света според изготвения от Университета в Пенсилвания през 2013 г. индекс GoTo Think Tank и е избран за лауреат на програмата „Компютър Онър“ за своите нововъведения и системи за колективна интелигентност.

Целите на проект „Милениум“ са да оказва съдействие при организиране на прогностични изследвания, да подобря-

ва способностите ни да мислим за бъдещето и посредством различни посредници да предоставя постигнатите резултати за по-нататъшно обсъждане и обратна връзка на институции, подготвящи политики в различни сфери, или предлагащи професионално обучение и образование, като най-добрата перспектива би била по този начин да натрупаме мъдрост с оглед на възможните сценарии за бъдещето.

Многообразието от гледни точки и глобалният обхват на Проекта се осигурява от неговите 50 звена по целия свят. Става дума за групи от отделни лица и за организации, които осъществяват връзката между глобална и локална перспектива. Те определят участниците, провеждат интервюта, превеждат и разпространяват въпросници, организират проучвания и конференции. Благодарение на техния принос разполагаме с общата картина за света, съдържаща се в доклада, и всъщност благодарение на тях изобщо е възможна работата на проекта. Списък с имената на председателите и подпредседателите може да се открие в Приложенията.

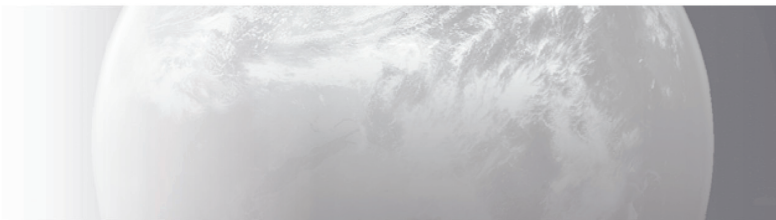
Чрез своите проучвания, публикации, конференции и локални звена проектът „Милениум“ съдейства за формирането на международен дух на сътрудничество в името на свободното изследване и дискусиата с цел увеличаване на колективната интелигентност за подобряване на социалните, техническите и екологичните аспекти на човешкото развитие. Добре дошли са всички мнения и коментари върху доклада на адрес Jegome.Glenn@Millennium-Project.org. Те биха могли да подпомогнат работата по следващия доклад, по ГСИБ и да допринесат за разгръщането на проекта „Милениум“. Коментари могат да бъдат изпращани и онлайн чрез ГСИБ.

*Джероум Глен, изпълнителен директор
на проект „Милениум“*

*Елизабет Флореску, директор на изследователския отдел
на проект „Милениум“*

*Тиодор Гордън,
старши сътрудник, проект „Милениум“*

Аналитичен обзор

Положението на човечеството в глобален мащаб продължава да се подобрява, но това се случва за сметка на околната среда. Хората по света стават все по-здрави, заможни, образовани, миролюбиви и свързани помежду си, а освен това живеят и по-дълго. Нивото на детската смъртност е спаднало с 47% от 1990 г. насам, крайната бедност в развиващите се страни – от 50% през 1981 г. до 21% през 2010 г., относителният дял на завършилите начално образование се увеличи от 81% през 1990 г. до 91% през 2011 г. През 2013 г. имаше само една трансгранична война, почти 40% от хората по света разполагат с връзка с интернет, а средната продължителност на живота се е увеличавала 10 от последните 20 години и днес достигна 70,5 години.

От друга страна, на всички континенти водните запаси намаляват, военните конфликти в рамките на отделни държави и броят на бежанците нарастват, ледниците се топят, подоходното неравенство расте все повече, кораловите рифове умират, киселинността на океанските води расте, мъртвите зони в океана са се удвоявали през всяко десетилетие от 60-те години на XX век насетне, половината от горния почвен слой в света е унищожен, младежката безработица достига застрашителни размери, задръстванията и замърсяването на въздуха задушават големите градове, годишно се плащат подкупи, възлизаци на между 1 и 1,6 трилиона долара, организираната престъпност печели два пъти повече от военните бюджети на всички страни по света, взети заедно, гражданските свободи са запла-

шени, а половината от хората по света живеят в политически нестабилни райони.

Масщабният преход от изолирани общности, прехранващи се от собствената си земеделска продукция, до възникващата благодарение на интернет глобална цивилизация протича неочаквано бързо и носи неподозирани рискове. Наблюдението на основните индикатори за прогреса на човечеството – от здравния статус и образованието до енергийните и водни запаси, показва, че печелим повече, отколкото губим, но въпреки това загубите ни са твърде тежки. След продължил 17 години мониторинг на глобалните промени, документирани в годишните доклади за „Човешкото бъдеще“, става ясно, че човечеството разполага с достатъчно идеи и ресурси да се справи с глобалните предизвикателства. От друга страна, все още не разполагаме с убедителни примери за воля, политика и начин на управление, които биха могли да ни гарантират по-добро бъдеще. От изследванията на проекта „Милениум“ за глобалното бъдеще става ясно, че през всичките тези години е налице съгласие как да изградим по-добро бъдеще, въпреки увеличащото внимание и поляризиращи мненията на зрителите разногласия, с които ни запознават медиите. Имайки предвид колко много лоши решения сме взели и колко много добри решения сме пропуснали да вземем, ден след ден и година след година по целия свят, е удивително, че все още успяваме да бележим успехи.

По оценки на МВФ глобалната икономика ще има ръст 3% през 2013, 3,7% през 2014 и вероятно 3,9% през 2015 г. Имайки предвид, че населението на света през 2013 г. е било 7,2 милиарда души и се увеличава средно с 1,1% годишно, то глобалният доход на глава от населението расте с около 2,6% годишно. Броят на бедните намалява по-бързо, отколкото мнозина са смятали за възможно. Същевременно бездната между богати и бедни също се увеличава, макар че някои отричат това. Според „Оксфам интърнашънъл“ съвкупното богатство на най-богатите 85 души в света се равнява на това на 3,6 милиарда души в долния край на стълбицата на доходите. Съответно половината от световното богатство се притежава от 1% от населението. Ако искаме да постигнем дългосрочна стабилност, то трябва

ва да продължим успешните си усилия да намалим бедността, но също и да обърнем по-сериозно внимание на подходящото неравенство.

Тъй като светът е все по-образован и глобално свързан, хората все по-трудно се примиряват със злоупотребите с власт от страна на елита. Тъй като младежката безработица расте, все повече хора разполагат с време да направят нещо по този въпрос. Освен ако общественият елит не поведе разговор за бъдещето с останалата част от населението, то е вероятно бунтовете и революциите да продължат и дори да се умножават. Аналитичният обзор на „Човешкото бъдеще“ за 2008 г. твърди:

Половината от хората по света живеят в риск от социална нестабилност и насилие поради покачващите се цени на храните и енергията, провалени държави, намаляващите водни запаси, промените в климата, намаляването на разполагаемите количества от вода, храна и енергия, превръщането на много региони в пустини и все по-интензивната миграция, дължаща се на политически, екологични и икономически фактори.

За нещастие, тези условия за социална нестабилност са продължили да се влошават през изминалите 5 години и това е причина за социалните сблъсъци, които днес наблюдаваме в различни части на целия свят. От друга страна, броят на войните и свързаните с тях смъртни случаи намаляват. Напрежението между някои азиатски държави продължава бавно да ескалира, кибератаките и шпионажа стават все по-често явление, а припокриващите се зони на влияние в оголените от ледове части на Арктика ще бъдат тест за зрелостта на човечеството. САЩ и Русия не успяха да постигнат съгласие как да прекратят кръвопролитията в Сирия и в резултат една трета от 21-милионното население на страната потърси убежище в съседни държави. Броят на ядрените оръжия намалява, а трансграничните войни между национални държави вече са рядкост, но конфликтите в рамките на техните национални граници се умножават. Светът отвърна очи от взелата 6 милиона жертви кръвопролитна война в Конго.

В същото време се водят все по-интензивни разговори относно правилното ни отношение към околната среда и събратята ни, както и за влиянието на технологиите, икономиката и правото върху нашето общо бъдеще. Тези разговори са продукт на безброй международни преговори, развитието на Международната организация по стандартизация, обсъждането на списък от „Цели на развитието“ след 2015 г. и други форуми на ООН, хиляди дискуссионни групи в интернет и мащабни анализи на различни данни. Човечеството бавно, но неумолимо се осъзнава като интегрирана система от култури, икономики, технологии, природен и изкуствен хабитат и системи за управление.

Подобен тип разговори ще бъдат по-информативни, ако осъзнаем, че светът се подобрява по-бързо, отколкото биха признали песимистите, а бъдещите опасности са по-големи, отколкото биха признали оптимистите. По-добри идеи, нови технологии и креативни подходи в мениджмънта изникват непрекъснато навсякъде по света, но липсата на въобръщение и смелост да осъществим истинска промяна спъват онези иновации, които биха направили света едно по-добро място за всички.

Същевременно автоматизацията на различни дейности напредва по-бързо и на по-широк фронт, отколкото по времето на индустриалната революция и първите етапи на информационната епоха. Колко шофьори на камиони и таксите ще загубят работата си след въвеждането на нови автоматизирани автомобили? Колко работни места ще изчезнат в резултат от роботизирането на фабриките? Колко поддържащ персонал ще остане на улицата след въвеждането на телефонни системи с елементи на изкуствен интелект? Броят на служителите за единица приход непрекъснато намалява и това обуславя икономически растеж, който не създава работни места. Трябва да открием нови възможности като самонаетия труд в интернет, който търси пазари по целия свят, а не работни места на местния пазар на труда. Успешното ускоряване на линейния процес на развитие в страните с по-нисък БВП е вероятно да изисква прилагането на технологии, които доскоро изглеждаха неприложими – от 3D принтиране до соленоводно земеделие. Тъкмо

по тази причина увеличаването на индивидуалната и колективна интелигентност трябва да стане национален приоритет за всяка държава.

Експлозивното и неспирно ускоряващо се развитие на знанието в скоростно променящия се и все по-тясно интегриран свят прави необходимо да знаем толкова много за толкова много неща, че ни е все по-трудно да не изоставаме от темпа на събитията. В същото време сме така преситени с тривиални новини, че сериозното внимание към важните въпроси става все по-голяма рядкост. Твърде много време пилеем в пресяване на безполезна информация.

Проектът „Милениум“ събира прозрения на новатори и експерти от целия свят, за да определи и да обновява периодично информацията за 15 глобални предизвикателства, осигуряващи контекст за вникване в наистина важните аспекти на глобалните промени. **Първа глава** представя кратък обзор на всяко от тези предизвикателства, така че читателят може да спести време и по-лесно да опознае нашето общо бъдеще, отколкото ако използва специализираната литература, която е пръсната в интернет. Информацията в първа глава непрекъснато се обновява чрез функциониращата онлайн Глобална система за интелигентно бъдеще (ГСИБ). Тя може да се разглежда като информационен продукт, от който различните читатели могат да извлекат различна полза, усъвършенствайки разбирането си за глобалната ситуация и процесът си на взимане на решения. В добавка към кратките, но относително подробни описания на днешната ситуация и предвижданията за бъдещето, към всяко от предизвикателствата е предложен списък от мерки за неговото преодоляване. Сред примерите за подобни мерки, формуирани в първа глава, са:

- * Постигане на десетгодишно споразумение между САЩ и Китай за екологичната сигурност, редуцирането на промените в климата и укрепването на доверието между двете страни.
- * Добиване на месо без отглеждане на животни, което ще намали консумацията на вода и емисиите на парникови газове.

- * Развитие на соленоводно земеделие за производство на биогорива, извличане на въглеродния диоксид от атмосферата и развиване на земеделски технологии, които не разчитат на дъждовното напояване.
- * Изграждане на глобална система с колективна интелигентност за анализ на дългосрочни стратегически планове.
- * Създаване на разпръснатото съществуващи общности, свързващи умове по целия свят с цел подпомагане на развитието в родните им страни.
- * Установяване на трансинституционални обединения за по-ефективно прилагане на изработените стратегии.
- * Формулиране на глобална стратегия за борба с организираната престъпност.
- * Използване на Индекса на бъдещето като алтернатива на БВП в качеството на индикатор за прогреса на държавите и света като цяло.

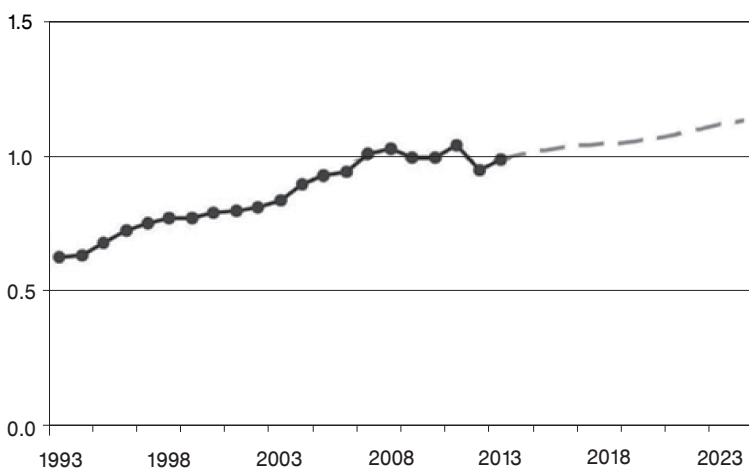
Умножават се начините за подобряване на положението на хората, но същевременно глобалните проблеми стават все по-комплексни и по-мощни. Как се справя светът в тази ситуация? Какви са резултатите до момента?

Обзорът на тенденциите, наблюдавани по отношение на 30 различни индикатора, които са използвани при изготвянето на Глобалния индекс на бъдещето на проекта „Милениум“ (вж. таблица 1) ни дава индикации за това как се справяме с някои от най-важните предизвикателства. Индексът на бъдещето (SOFI) е мярка за десетгодишните тенденции, основана на исторически данни за последните 20 години. Той се изгражда въз основа на ключови индикатори и прогнози, които, взети заедно, показват дали бъдещето ще бъде по-добро или по-лошо от настоящето. SOFI цели да демонстрира направлението и интензивността на промените и да идентифицира отговорните за тях фактори. Той осигурява механизъм за изследване на взаимовръзките между съставните елементи на световната система. Изготвя се от проекта „Милениум“ от 2000 г.

*Таблица 1. Индикатори, използвани
в настоящето издание на Индекса на бъдещето*

1. Брутен национален доход (БНД), коригиран според паритета на покупателната способност спрямо фиксирания международен курс на долара за 2005 г.
2. Подоходно неравенство (дял на горните 10%).
3. Обща безработица (относителен дял спрямо световната трудова сила).
4. Дял на хората, живеещи с под 1,25 долара дневно, коригиран според паритета на покупателната способност.
5. Ниво на корупция (0 = „много високо“; 6 = „много ниско“).
6. Нетна стойност в милиарди долари на преките чуждестранни инвестиции (според платежния баланс спрямо текущия курс на долара).
7. Разходи за изследователска и развойна дейност (относителен дял от БВП).
8. Прираст на населението (за година, в процентно изражение).
9. Очаквана продължителност на живота по време на раждането (в години).
10. Детска смъртност (на 1000 живи раждания).
11. Разпространеност на недохранването (относителен дял от населението).
12. Разходи за здравеопазване на глава от населението (спрямо текущия курс на долара).
13. Брой на лекарите (на 1000 души).
14. Защитени водоизточници (относителен дял на населението с достъп до тях).
15. Възобновими източници на сладка вода (в хиляди кубични метра на глава от населението).
16. Съотношение между екологичен отпечатък и биокапацитет.
17. Залесени площи (относителен дял спрямо площта на сушата).
18. Въглеродни емисии от изкопаеми горива и производство на цимент (в милиарди тонове).
19. Енергийна ефективност (БВП на единица потребена енергия, коригиран спрямо паритета на покупателната способност към фиксирания курс на долара за 2005 г., за килограм петролен еквивалент).
20. Относителен дял на произведеното електричество от възобновими енергоизточници (без хидроенергия).
21. Ниво на грамотност за възрастните (относителен дял при хората над 15-годишна възраст).
22. Относителен дял на записаните в гимназиален курс на образование.
23. Брой войни (въоръжени конфликти с повече от 1000 жертви).
24. Брой терористични актове.
25. Брой държави и групи, които са имали или все още имат намерение да се сдобият с ядрено оръжие.
26. Брой на държавите, определени като „свободни“.
27. Електорална активност (относителен дял от имащите право на глас).
28. Дял на жените, членувачи в националните парламенти.
29. Потребители на интернет (на 100 души).
30. Разпространение на ХИВ (относителен дял на заразените сред населението между 15 и 49 години).

Индикаторите, отчитани в Индекса на бъдещето са подбрани и ранжирани от международна комисия по метода „Делфи“. Приема се, че те демонстрират тенденциите по отношение на петнадесетте глобални предизвикателства въз основа на достъпните надеждни исторически данни от последните 20 години. Няколко пъти те са обсъждани от комисия, излъчена от регионалните звена на проекта „Милениум“ с цел прогнозиране на най-добрите и най-лошите стойности на всеки от тях през следващите 10 години. Въз основа на това се пристъпва към нормализация и интеграция на всички променливи в един-единствен измерител¹, а впоследствие и към изчисляване на Глобалния индекс на бъдещето. Фигура 1 показва колеблив напредък след 2007 г., макар че дългосрочните тенденции изглеждат обещаващи.

Фигура 1. Индекс на бъдещето за 2013 г.

¹ Вж. „Индекс на бъдещето“ в раздел „Изследвания“ на ГСИБ за конкретни подробности относно методологията за конструиране на годишния индекс след 2001 г., както и за преглед на някои от неговите приложения в националните политики на различни държави. – Ба.